

22.12.2017

STM/STM/5304/2017
STM131:00/2017

RATKAISUT LASTENSUOJELUTYÖN KUORMITUKSEN VÄHENTÄMISEEN SEKÄ TIEKARTTA SIIRTYMISESTÄ KUNNALLISESTA MAAKUNTAPOHJASEEN LASTENSUOJELUUN

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään päättänyt antaa ylisosiaalineuvos **Au-
likki Kananojalle** (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, LAPE) tehtä-
väksi selvitystyön, jossa

- etsitään ratkaisuja lastensuojelutyön kuormittavuuden vähentämiseen
- laaditaan ehdotus tiekartaksi siirtymiseen kunnallisesta lastensuojelusta ja sijaishuollosta maakuntapohjaiseen vuonna 2020.

Selvityksessä haetaan toimia sekä kunnallisen lastensuojelun tueksi että kansal-
lisen lastensuojelun linjaamiseksi uudessa toimintaympäristössä eli yhteydessä
maakunta- ja sote-uudistukseen.

Selvitystyössä otetaan huomioon Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa
(LAPE) jo aloitettu kehittämistyö

- lastensuojelun sisällölliseksi uudistamiseksi sekä
- lapsi- ja perhelähtöisten palveluiden kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi
lapsen ja nuoren hyvän arjen tueksi sivistys- sekä sosiaali- ja terveystoimen
julkisten palveluiden, järjestöjen ja seurakuntien sekä yritysten yhteistyönä.

Selvitystyön tueksi asetetaan taustaryhmä sekä nimetään asiantuntijasihteerin
tehtävään YTM **Kristiina Ruuskanen**.

Toimikausi

Selvityshenkilön ja sihteerin toimikausi on ensimmäisessä vaiheessa 2.1.–
28.2.2018 ja toisessa vaiheessa 1.3 – 31.12.2018. Toiseen vaiheeseen liittyvät
työtehtävät sihteerin osalta määritellään erikseen sitä koskevassa sopimuksessa.

Tausta

Monissa selvityksissä on lastensuojelun työntekijäresurssien määrä sekä työn
organisoimisen tapa todettu keskeiseksi lastensuojelun laatuun vaikuttavaksi
tekijäksi. Esimerkiksi Toimiva lastensuojelu -työryhmä lausui asiasta seuraa-
vasti:

*”Selvitysryhmä katsoo, että useiden kyselyjen tiedot työvoimavajauksesta ja
työntekijöiden viesti työn kuormituksesta on kunnissa otettava vakavasti. Las-
tensuojelun työntekijäresurssien lisääminen on välttämätöntä sekä sosiaali-
työntekijöiden että sosiaaliohjaajien osalta. Käytettävissä olevien tietojen pe-
rusteella ei ole toistaiseksi mahdollista määritellä kunnille velvoittavaa lasten-
suojelun avohuollon henkilöstömitoitusta.”*

Toimiva Lastensuojelu -selvitysryhmä ehdotti, että lastensuojelun erilaisten organisoitapojen, työkäytäntöjen ja laatuvaatimusten vaikutusta lastensuojelun kuormitukseen pilotoitaisiin kokeilukunnissa. Tämän perusteella tulisi arvioida edellytykset ja perusteet valtakunnallisten henkilöstömitoitusten määrittelyyn.

Lastensuojelun laatusuosituksessa (2014) todettiin seuraavaa:

”Lastensuojelun henkilöstöresurssin pitää mahdollistaa vuorovaikutustyö ja osallisuuden toteutuminen. Kuntien tulee kiinnittää huomiota sopivaan henkilöstörakenteeseen ja siihen, että asiakkaiden kohtaamiseen ja asiakasasian dokumentoimiseen on riittävästi aikaa. Valtakunnallisesti sosiaalialan tehtävärakenteen uudelleentarkastelulla voidaan antaa henkilöstörakenteen uudistusta tukevia linjauksia (vuoden 2008 tehtävärakennesuosituksen päivitys).”

”Jokaisen työyhteisön tulee selvittää paikallisesti se, mikä henkilöstön määrä ja asiakkaan asiaan käytettävissä oleva ajallinen panos on sopiva heidän lastensuojelutyöhönsä, ottaen huomioon esimerkiksi alueelliset, sisällölliset ja asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvät tekijät.”

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) on viemässä eteenpäin monia *Toimiva lastensuojelu* -työryhmässä linjattuja rakenteellisia ja sisällöllisiä palvelukokonaisuuden ja toimintakulttuurin muutostarpeita. Muutostyö ylittää sote- ja sivistyspalveluiden rajat.

LAPE-muutosohjelmassa tehdään kansallisesti ja alueellisesti sisältöä ja rakenteita sote-uudistukseen, jossa lastensuojelu siirtyy vuonna 2020 kuntien järjestämisvastuulta 18 maakunnan vastuulle. Suomeen perustetaan viisi kaikkein vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskusta, joilla on tehtäviä myös lastensuojelun palveluiden tutkimus- ja kehitystyössä.

Lastensuojelun yhteydet muuhun erityispalveluun (erikoissairaanhoido, lasten ja nuorisopsykiatria, oppimisen vaativa tuki) tiivistyvät. Osa uudistusta on erityistason palveluiden sujuvampi konsultaatio ja jalkautuminen osaksi peruspalveluita sekä lähelle lapsia, nuoria ja heidän perheitään

LAPE-muutosohjelmassa tehtävän työn voidaan arvioida vuoteen 2020 mennessä vähentävän jossain määrin lastensuojelun kuormitusta, koska tavoitteena on vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden varhaista, oikea-aikaista ja tarpeenmukaista tukea sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyönä mm. perhekeskustoimintamallin avulla. Tukea tuodaan lapsen, nuoren ja perheen arkiseen kasvuympäristöön, kotiin, varhaiskasvatukseen ja kouluun.

LAPE:n osana tuodaan myös vanhemmuuden tuen näyttöön perustuvia menetelmiä lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön (www.kasvuntuki.fi), mikä on omiaan pitkällä aikavälillä vaikuttamaan lastensuojelutarpeen vähenemiseen.

Uudistustyötä tehdään osana perhekeskustoimintamallin kehittämistä. Perhekeskus verkostoi yhteen hajanaisia lapsiperheiden peruspalveluita ja tarjoaa kohtaamispaikkoja niin terveyden, sosiaalihuollon kuin varhaiskasvatuksen, järjestöjen ja seurakuntienkin osalta. Perhekeskus myös tuo erityispalveluita lasten, nuorten ja perheiden lähelle sekä heidän kasvuympäristöihinsä.

Samalla, kun peruspalveluita vahvistetaan, on välttämätöntä turvata laadukas, korjaava lastensuojelutyö sekä sijaishuollon valvonta sekä varmistaa riittävät resurssit siirtymävaiheessa kunnilta maakuntien järjestämisvastuulle.

Lastensuojelun sisällön uudistaminen on aloitettu osana LAPE-muutosohjelmaa. Lastensuojelutyötä uudistetaan muutostyöhön osallistuvissa maakunnissa tiimiperustaiseksi ja monitoimijaiseksi ns. systeemisen lastensuojelun toimintamallin (ns. Hackneyn malli) mukaisesti. Tähän liittyen myös perheterapeuttista osaamista vahvistetaan lapsioikeudellista asiantuntemusta unohtamatta. Systeeminen malli on eri arvioiden perusteella todettu laadukasta lastensuojelutyötä tukevaksi.

Työn organisoinnilla ja johtamisella on merkittäviä vaikutuksia lastensuojelutyön kuormittavuuteen ja myös työn laatuun. Selvitystyössä on tarpeen arvioida henkilöstömitoituksia myös LAPE-muutostyössä tiimiperustaisesta työstä saadun kokemuksen valossa.

Etenkin lasten ja nuorten turvallisuuden kannalta on välttämätöntä että lastensuojelun työntekijöillä on sekä riittävästi aikaa että osaamista lapsen ja nuorten kohtaamiseen. Luottamuksellinen ja säännönmukainen vuoropuhelu lapsen oman vastuusosiaalityöntekijän kanssa on avainasemassa myös siinä, että esimerkiksi sijaishuollossa koetut mahdolliset epäkohdat tulevat vastuullisten aikuisten tietoon. LAPE-muutosohjelmassa tehdään kehitystyötä myös lastensuojelun sijaishuollon valvonnan, laadun ja lapsilähtöisyyden kohentamiseksi

Selvitystyön sisältö

Selvityshenkilön tehtävänä on:

Ensimmäisessä vaiheessa (28.2.2018 mennessä)

- 1) Arvioida uusimman tiedon valossa lastensuojelun henkilöstön riittävyyttä sekä ehdottaa nopeasti vaikuttavia ratkaisuja lastensuojelutyön kuormittavuuden ja työntekijöiden vaihtuvuuden ongelmiin sekä sen myötä lastensuojelun laadun varmistamiseen.
- 2) Arvioida lastensuojelun laatusuosituksen *Osaavat ammattilaiset* -osion toteutumista

Toisessa vaiheessa (väliraportti ja ehdotus tiekartaksi 30.6.2018 mennessä, muut toimet 31.12.2018 mennessä)

- 3) Tehdä ehdotus lastensuojelun laatua turvaavaksi tiekartaksi yksilö- ja perhekohtaisen lastensuojelun siirtyessä kunnilta maakuntien järjestämisvastuulle vuonna 2020. Ehdotuksessa otetaan huomioon myös sijaishuollon valvonta ja sen merkitys lastensuojelun laadun varmistajana.
- 4) Antaa väliarvio ”Toimiva Lastensuojelu” -työryhmän (STM 2013:19) ehdotusten toteuttamissuunnitelman (2014–2019) (STM 2014:19) etenemisestä sekä suositukset siitä, miten ehdotuksia tulisi vuoden 2018–2019 aikana toimeenpanna.
- 5) Arvioida tarvetta ajantasaistaa lastensuojelun laatusuositukset sekä maakuntauudistuksen että LAPE-muutostyössä saatujen kokemusten valossa

Selvityshenkilön tulee osana kohtien 1) ja 2) työtä ottaa kantaa kysymykseen lastensuojelun työntekijäkohtaisten asiakasmäärien mitoituksesta ja tarpeesta säädellä sitä.

Ensimmäisen vaiheen työn aineistona ovat:

- 1) Kuntaliiton syksyllä 2017 toteuttaman lastensuojelun tämänhetkistä tilannetta kunnissa ja kuntayhtymissä kartoittavan kyselyn tulokset
- 2) Eri aluehallintovirastoilla oleva valvonta-aineistoon perustuva näkemys kuntien lastensuojelun tilanteesta alueellaan
- 3) Sosiaali- ja terveystieteiden valvontaviranomaisten vuonna 2014 toteuttaman lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuutta ja määrää koskevan valvontaintervention tulokset
- 4) Sosiaalialan osaamiskeskus Soccan tuottaman sosiaalityöntekijäkyselyn aineisto (LAPE- muutosohjelmasta rahoitettu tutkimus)
- 5) Talentia ry:n kokoamat selvitykset (2017) ”Sosiaalityön työpaikkojen houkuttelevuus” sekä ”Vastavalmistuneiden urapolut”

Kun kartoitetaan laadukkaana lastensuojelun sosiaalityön prosessin edellyttämiä voimavaroja, yhteistyötä tehdään sosiaalityön käytännön opetusta järjestävien yliopistojen sekä Sosiaalityöntekijöiden seura ry:n kanssa. Samoin tehdään yhteistyötä lastensuojelun kokemusasiantuntijaryhmien kanssa (lapset, nuoret, vanhemmat).

Selvityksessä otetaan huomioon:

- 1) LAPE-muutostyössä pilotoidusta ns. systeemisestä lastensuojelun toimintamallista saatu kokemus sekä tutkimustieto
- 2) Arviot näyttöön perustuvien vanhemmuuden tuen menetelmien järjestelmällisen käytön vaikutuksista lastensuojelutarpeeseen
- 3) Yhdessä Koettua – 100-vuotias Suomi sijoitettujen lasten silmin – kiertueen aikana Pesäpuu ry:n kokoama palaute

Kuntaliiton toteuttaman lastensuojelun tilaa koskevan kyselyn tulokset analysoidaan Kuntaliitossa erityisasiantuntija Aila Puustinen-Korhosen toimesta. YTM Kristiina Ruuskanen osallistuu Kuntaliiton kanssa erikseen sovittavalla tavalla Kuntaliiton kyselyn tulosten saattamiseen työryhmän työn tueksi. Lisäksi Kristiina Ruuskanen tekee kohdassa 2 mainitun aluehallintovirastoilla olevan arviointitiedon kokoamisen.

Sosiaalialan osaamiskeskus Soccan sosiaalityöntekijäkyselyn aineiston analyysin sekä fokusryhmäkeskustelujen järjestämiseen osallistuu erikoistutkija Päivi Petrelius Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta.

Työn perustana on LAPE-muutosohjelman tavoitteiden mukainen uudistuminen ammattikunta- ja hallinnonalakeskeisyydestä lapsi- ja perhelähtöisyyteen. Se tarkoittaa lapsen hyvän arjen mahdollistamista yhdessä lapsen ja hänen vanhempiansa sekä läheistensä, kaikkien erityispalveluiden, peruspalveluiden kuin muiden lapsen hyvän arjen toimijoidenkin (esim. järjestöt ja seurakunnat) kanssa.

Taustaryhmä

Taustaryhmän tehtävänä on tukea ja edistää selvityshenkilön työtä. Taustaryhmä toimii 2.1. - 31.12.2018. Taustaryhmään kuuluvat seuraavat jäsenet:

Maria Kaisa **Aula**, hankejohtaja, STM
 Marjo **Malja**, sosiaalineuvos, STM
 Juha **Luomala**, sosiaalineuvos, STM
 Ritva **Halila**, ylilääkäri, STM
 Aila **Puustinen-Korhonen**, erityisasiantuntija, Kuntaliitto,
 Päivi **Petrelius**, kehittämispäällikkö, THL
 Marja-Leena **Stenroos**, sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja, Etelä-Suomen
 aluehallintovirasto
 Marita **Raassina**, ylitarkastaja, Valvira
 Hanna **Heinonen**, toiminnanjohtaja, Lastensuojelun Keskusliitto
 Alpo **Heikkinen**, erityisasiantuntija, Talentia ry
 Helena **Inkinen**, asiantuntija, Pesäpuu ry

Työ tehdään osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE). Työstä raportoidaan selvityshenkilön tarpeelliseksi katsomissa vaiheissa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman ohjausryhmälle.

Väliraportti ja ehdotus tiekartaksi kunnallisesta maakuntapohjaiseen lastensuojeluun siirtymiseksi esitellään LAPE-ohjausryhmälle kesäkuussa 2017.

Työstä raportoidaan tarpeen mukaan myös erikseen perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikolle sekä ministeri Saarikon ja ministeri Sanni Grahn-Laasosen muodostamalle LAPE- ministeriryhmälle.

Kustannukset ja rahoitus

Palkkioista sovitaan sosiaali- ja terveysministeriön ja selvityshenkilön sekä selvitystyön asiantuntijasihteerin välisillä erillisillä sopimuksilla. Taustaryhmän työ tehdään osana virkatyötä, eikä sen tekemisestä makseta erillisiä palkkioita, ellei asiasta erikseen sovita. Taustaryhmän jäsenten matkakustannukset korvataan erikseen laskua vastaan.

Selvityshenkilön ja sihteerin menot maksetaan momentilta 33.03.31, Projekti OH330-S33100-01, TY 5500802101. Toimintonumerona käytetään numeroa 5500500200.

perhe- ja peruspalveluministeri

Annika Saarikko

hankepäällikkö

Hanne Kalmari

JAKELU	Päätöksessä mainitut
TIEDOKSI	ESAVI kirjaamo Kuntaliitto kirjaamo Lastensuojelun Keskusliitto Pesäpuu ry STM kirjaamo Talentia ry THL kirjaamo Valvira kirjaamo

